МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Консультування з погашення та відображення в обліку податкового боргу»

Здобувач вищої освіти II курсу,
групи ОМПз-23-1,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
ОПП «Податкове консультування» _____ (підпис) Шадевський Богдан Олегович

Науковий керівник _____ (підпис) Мискіна О.О., к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми _____ (підпис) Ізмайлов Ярослав Олексійович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри адміністрування податків, протокол від «24» 01 2025 № 9

Завідувач кафедри адміністрування податків _____ (підпис) Іванишина О.С., к.е.н., доцент

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 15 20.01.2025

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 26.12.2024

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 90/A/5 06.02.2025

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Л.М. Кашпур

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: електронний підпис Я.О. Ізмайлов

(підпис) (ініціали, прізвище)

О.С. Іванишина

(підпис) (ініціали, прізвище)

Т.В. Тучак

(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар комісії: М.В. Яруш

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	25		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	4		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	43		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		Кашпур Л.М.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	24		Ізмайлов Я.О. Іванишина О.С.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	8		Тучак Т.В.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	47		Яруш М.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5 (відмінно)	06.02.2025	Кашпур Л.М. Ізмайлов Я.О. Іванишина О.С. Тучак Т.В. Яруш М.В.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ Іванишина О.С.
«22» 12 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти

Шадевский Богдан Олегович

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Консультування з погашення та відображення в обліку податкового боргу»

2. Затверджена наказом ректора від 20.12.2023 № 1700, з внесенням змін наказом від 10.10.2024 № 1517.

3. Строк здачі закінченої роботи – 23.12.2024

4. Цільова установка

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад виникнення податкового боргу, методів його погашення та визначення рекомендацій щодо ефективного консультування суб'єктів господарювання щодо оптимізації процесу управління податковим боргом.

Об'єктом дослідження є процес управління податковими зобов'язаннями та боргами на підприємствах різних форм власності.

Предметом дослідження є організація консультування з питань погашення податкового боргу та особливості його відображення в обліку.

Вихідні дані до роботи сучасні наукові праці українських, зарубіжних науковців, статті в періодичних виданнях з проблематики консультування з погашення та відображення в обліку податкового боргу.

5. Перелік графічного матеріалу – 7 таблиць, 12 рисунків.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретичні основи податкового боргу

1.1.Сутність та види податкового боргу.

1.2.. Нормативно-правове регулювання податкового боргу в Україні.

Розділ 2. Аналіз причин виникнення податкового боргу та методи його погашення

2.1. Аналіз причин та наслідки наявності податкового боргу для підприємства

2.2. Методи погашення податкового боргу: реструктуризація, розстрочка, списання

Розділ 3. Консультування з погашення податкового боргу та рекомендації щодо оптимізації процесу управління податковим боргом

3.1. Роль податкових консультацій у вирішенні проблем податкового боргу.

3.2. Розробка рекомендацій для підприємств з мінімізації податкового боргу

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів робо	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи та написання заяви на її затвердження	11.11.23	11.11.23
2.	Отримання завдання наукового керівника для виконання кваліфікаційної роботи	22.12.23	22.12.23
3.	Узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	01.03.24	01.03.24
4.	Підготовка I розділу дипломної роботи та подання її керівнику	20.05.24	20.05.24
5.	Підготовка II розділу дипломної роботи та подання її керівнику	02.09.24	02.09.24
6.	Підготовка III розділу дипломної роботи та подання її керівнику	25.11.24	25.11.24
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.12.24	23.12.24
8.	Отримання відгуку наукового керівника	26.12.24	26.12.24
9.	Перевірка роботи в системі антиплагіат	08-09.01.25	08-09.01.25
10.	Отримання зовнішньої рецензії	15.01.25	15.01.25
11.	Отримання допуску зав.кафедри до захисту	17.01.25	17.01.25
12.	Попередній захист роботи	20-21.01.25	20-21.01.25
13.	Захист дипломної роботи	05-06.02.25	05-06.02.25

Дата видачі завдання «__22__»_грудня_ 2023

8. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Мискіна О. О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

9. Керівник освітньо-професійної програми електронний підпис Ізмайлов Я.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Шадевський Б. О.

АНОТАЦІЯ

«Консультування з погашення та відображення в обліку податкового боргу»

Мета роботи – є дослідження теоретичних засад виникнення податкового боргу, методів його погашення та визначення рекомендацій щодо ефективного консультування суб'єктів господарювання щодо оптимізації процесу управління податковим боргом.

Завданнями роботи є: проаналізувати основні причини виникнення податкового боргу; дослідити чинне законодавство України щодо регулює процес погашення податкового боргу; розглянути методику обліку податкових боргів та операцій з їх погашення; визначити роль податкового консультування у вирішенні питань з податкового боргу; розробка рекомендацій

Предметом дослідження є організація консультування з питань погашення податкового боргу та особливості його відображення в обліку.

Об'єктом дослідження є процес управління податковими зобов'язаннями та боргами на підприємствах різних форм власності.

За результатами дослідження сформульовані рекомендації щодо покращення практики податкового консультування з питань з мінімізації податкового боргу підприємств.

Одержані результати можуть бути використані під час викладання навчального курсу «Організація і методика податкового консультування» та для оцінки ефективності податкових консультантів в консалтингових компаніях.

Дипломна робота містить 50 сторінок друкованого тексту, у тому числі 7 таблиць, 12 рисунків, список використаних джерел з 33 найменувань та 2 додатка.

Ключові слова: податкове консультування, консультант з податків і зборів; принципи податкового консультування; податковий борг; податкова застава; штраф, пеня, податкове зобов'язання; грошове зобов'язання; податкові органи.

Рік виконання дипломної роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2025.

ANNOTATION
«Advising on repayment and accounting for of tax debt»

The purpose of the study is to investigate the theoretical foundations of tax debt, methods of its repayment and to identify recommendations for effective consulting of business entities on optimisation of the tax debt management process.

The objectives of the study are: to analyse the main causes of tax debt; to study the current legislation of Ukraine regulating the process of tax debt repayment; to consider the methodology of accounting for tax debts and transactions for their repayment; to determine the role of tax consulting in resolving tax debt issues; to develop recommendations

*The subject of the study i*s the organisation of consulting on tax debt repayment and the peculiarities of its reflection in accounting.

The object of the study is the process of managing tax liabilities and debts at enterprises of various forms of ownership.

Based on the results of the study, the author formulates recommendations for improving the practice of tax consulting on issues related to minimisation of tax debt of enterprises.

The obtained results can be used in teaching the course 'Organisation and Methodology of Tax Consulting' and to assess the effectiveness of tax consultants in consulting companies.

The thesis consists of 50 pages of printed text, including 7 tables, 12 figures, a list of 33 references and 2 appendices.

Keywords: tax consulting, tax consultant, principles of tax consulting, tax debt, tax lien, fine, penalty, tax liability, monetary obligation, tax authorities.

The year of completion of the thesis is 2024.

The year of defence is 2025.

ЗМІСТ

Вступ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

1.1.Сутність та види податкового боргу.

1.2.. Нормативно-правове регулювання податкового боргу в Україні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОГАШЕННЯ

2.1. Аналіз причин та наслідки наявності податкового боргу для підприємства

2.2. Методи погашення податкового боргу: реструктуризація, розстрочка, списання

РОЗДІЛ 3. КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПОГАШЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ

3.1. Роль податкових консультацій у вирішенні проблем податкового боргу.

3.2. Розробка рекомендацій для підприємств з мінімізації податкового боргу

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена важливістю дотримання податкового законодавства та забезпечення фінансової стабільності підприємств в умовах ринкової економіки. Податковий борг є однією з основних проблем, з якими стикаються підприємства, а також приватні підприємці в процесі ведення господарської діяльності. Наявність податкових зобов'язань, які не були своєчасно погашені, може призвести до значних фінансових та правових наслідків – нарахування штрафів, пені, інших санкції. Заборгованість перед державою може негативно вплинути на імідж компанії, особливо якщо інформація про борг стає публічною. Це може викликати недовіру серед партнерів, клієнтів та інвесторів.

Тому питання ефективного управління податковими зобов’язаннями, розробки механізмів погашення податкового боргу та правильного відображення цих операцій в обліку суб’єктів господарювання є особливо актуальними особливо в реаліях сьогодення. Роль податкового консультанта в процесі погашення податкового боргу є надзвичайно важливою, оскільки саме він забезпечує підприємству професійну підтримку у вирішенні складних питань, пов'язаних із взаємодією з податковими органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розкриття сутності та особливостей податкового боргу в сучасних умовах досліджувались такими вітчизняними науковцями як Десятнюк О., Маршалок Т., Мацелик Т., Прокопенко І., Іванишина О., Руденко В. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад виникнення податкового боргу, методів його погашення та розробка рекомендацій щодо ефективного консультування суб’єктів господарювання щодо оптимізації процесу управління податковим боргом.

У процесі написання кваліфікаційної роботи передбачається виконання таких завдань:

- проаналізувати основні причини виникнення податкового боргу;

- дослідити чинне законодавство України щодо регулює процес погашення податкового боргу;
- розглянути методику обліку податкових боргів та операцій з їх погашення;
- визначити роль податкового консультування у вирішенні питань з податкового боргу;
- розробка рекомендацій для підприємств з мінімізації податкового боргу

.

Об'єктом дослідження є процес управління податковими зобов'язаннями та боргами на підприємствах різних форм власності.

Предметом дослідження є організація консультування з питань погашення податкового боргу та особливості його відображення в обліку.

Практична значимість дослідження. Практична значимість дипломної роботи на тему податкового консультування полягає в тому, що вона дозволяє:

- матеріли можуть бути використанні під час викладання навчального курсу «Фіскальне технології адміністрування податкової заборгованості».
- результати можуть бути використані підприємствами для підвищення ефективності управління податковими зобов'язаннями, мінімізації ризиків виникнення боргів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій; підручники, монографії.

Структура роботи. Дипломна робота викладена на 50 сторінках друкованого тексту, містить 7 таблиць, 12 рисунки і 2 додатки. Список використаних джерел налічує 33 найменування.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

1.1. Сутність та види податкового боргу

Проблема своєчасного надходження коштів до бюджету актуалізує перед податковими органами завдання ефективного забезпечення виконання платниками податків своїх грошових зобов'язань перед державою і, відповідно, зменшення податкового боргу. Негативний вплив податкового боргу платників податків на стабільність податкової системи та ефективність її розвитку підтверджує актуальність і доцільність дослідження питань ефективного управління податковою заборгованістю [20].

Загалом значення терміну «борг» трактується як те, що має бути повернуто, тоді як «заборгованість» - це сума грошових боргів, фінансових зобов'язань, які підлягають поверненню, погашенню протягом певного періоду часу. Тому під податковим боргом слід розуміти буквально суму грошових зобов'язань платників податків, які вони заборгували державі. Визначення податкового боргу базується на наступних постулатах [20] викладених на рис. 1.1.

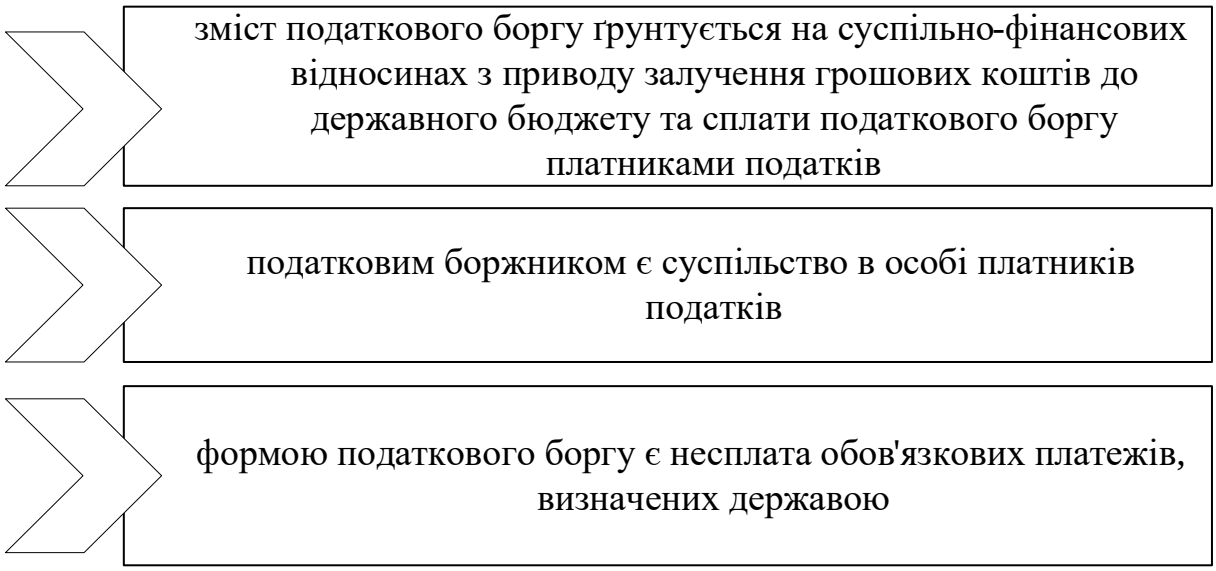

Рис. 1.1. Соціально-економічний зміст податкового боргу

Податковий кодекс дає наступне визначення податкового боргу: «податковий борг – це борг, який складається з простроченого у часі сплати грошового зобов’язання та нарахованої податкової пені (пп. 14.1.175

Податкового кодексу України)» [1]. Структура грошового зобов'язання представлена на рис. 1.2. Отже, податковий борг розраховується за формулою:

«Податковий борг = прострочені податки + прострочені обов'язкові збори + суми податкових пільг з порушеними умовами отримання + штрафи + пеня + санкції ЗЕД + інші ДПС-зобов'язання (крім ЄСВ)» [28].

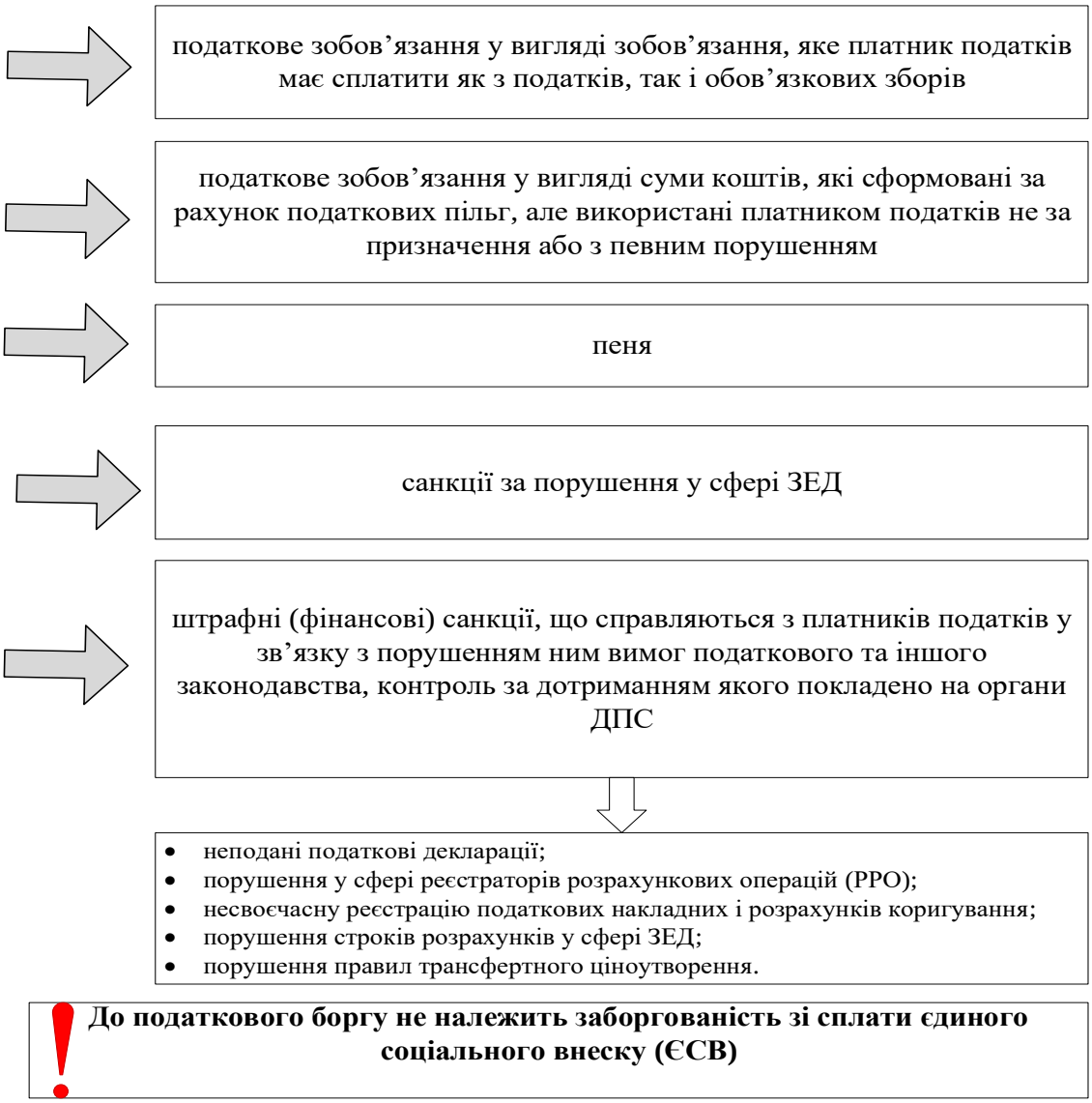

Рис. 1.2. Структура грошового зобов'язання*

**Джерело: складено автором за даними* [1]

Погоджуємось з думкою тих авторів які вважають, що «податковий борг варто розглядати у двох аспектах: вузькому та широкому розумінні. Перше співпадає за змістом із вищенаведеним законодавчим визначенням. Друге ж передбачає включення до боргу всіх податкових платежів, які несплачені вчасно до бюджету, зокрема сум розстрочених (відстрочених) податкових

зобов’язань. Це пов’язано з тим, що платником уже порушений первинно визначений термін сплати податку, а його перенесення є винятком із загальних правил оподаткування» [18].

Податковий борг не вважається податковим боргом і пеня не нараховується, якщо відповідальність за прострочення сплати несе банк (п. 129.6 Податкового кодексу). Окрім цього податковий борг включає в себе несплачені податкові борги як платників податків, так і їхніх податкових агентів. Податковий агент – це посередник, який зобов'язаний утримувати та сплачувати податок від імені платника податків. Зокрема податковими агентами є роботодавці для податків і зборів із заробітної плати, таких як індивідуальний прибутковий податок і військовий збір [1].

Однак податкове законодавство встановлює одну важливу умову – податкове зобов'язання перетворюється на податковий борг при несвоєчасній сплаті, якщо це узгоджено. Узгоджений податковий борг - прямого визначення цього терміну в Податковому кодексі немає. Однак можна сказати, що це сума податкового боргу, яка була задекларована платником податків або розрахована самим податковим органом за результатами перевірки, але не оскаржена платником податків в адміністративному або судовому порядку.

Дата звірки податкового зобов'язання має важливе значення для формування податкового зобов'язання, як показано в Додатку А.

Отримане податкове повідомлення рішення податковий консультант може рекомендувати замовнику оскаржити в адміністративному порядку. Якщо вкластися у визначені терміни, то податкове зобов’язання на період оскарження вважається неузгодженим і пеня не буде нарахована. Терміни оскарження в адміністративному порядку викладено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Терміни оскарження ППР в адміністративному порядку

Випадки	Терміни

У разі порушення податкового законодавства (п. 56.3 ПК);	впродовж 10 робочих днів, наступних за днем отримання ППР або іншого рішення ДПС
для податків, за якими податкове зобов'язання визначається не платником, а ДПС самостійно (п. 56.12 ПК).	впродовж 30 календарних днів

Отже, податкове зобов'язання вважається неузгодженим поки триває процедура адміністративного оскарження.

Якщо в 10-денний термін платник податків не вкладається, то він має спершу сплатити нараховані суми за ППР, а вже потім оскаржувати. Інакше – виникає податковий борг. Однак у нього залишається існувати право на судове оскарження впродовж 1095 днів.

Таким чином, послідовність узгодження податкового зобов'язання полягає у тому, що:

- податкова декларація була подана з підписом платника податків, а ДПС прийняла її після камеральної перевірки. Таким чином, відбувся двосторонній акт – узгодження зобов'язання;
- платник податків отримав податкове повідомлення-рішення, підписане уповноваженою особою органу ДПС, погодився з ним і не розпочав процедуру адміністративного або судового оскарження. Це означає, що мала місце двостороння дія – одна сторона зробила пропозицію, а інша сторона її прийняла і не заперечувала, таким чином відбулась узгодженість.

Необхідною умовою існування податкового боргу є те, що платник податків не сплатив або не оскаржив податковий борг у встановленому порядку та визначені строки; податкове повідомлення-рішення про нарахування та сплату залишилося чинним після оскарження.

Досліджуючи природу податкового боргу, науковці розрізняють *відкритий* та *прихований* податковий борг. До першого відносять узгоджені суми податкового боргу, які не були сплачені до бюджету в законодавчо визначений строк. Прихований податковий борг розглядають як несплачені податки як такі, що виникли внаслідок помилок в обчисленні або навмисного

заниження об'єктів оподаткування. З огляду на врегульованість податкової заборгованість її класифікують на *врегульовану* і *неврегульовану*. Врегульована податкова заборгованість включає заборгованість врегульовану в досудовому або судовому порядку. Неврегульована податкова заборгованість – це заборгованість щодо якої заходи з врегулювання не застосовувались або безнадійна до стягнення податкова заборгованість. Заборгованість неможлива до стягнення це: заборгованість померлих фізичних осіб, заборгованість ліквідованих суб'єктів господарювання, завислі платежі, неможлива до стягнення за судовим рішенням [18].

Відповідно до джерел виникнення можна виділити наступні види податкового боргу:

1. Основний податковий борг — це сума податків, зборів та інших платежів, які мають бути сплачені до бюджету, але не були сплачені в установлений термін.

2. Податковий борг по штрафах і пені — це заборгованість, що виникає у разі несплати або запізнілого виконання зобов'язань перед державою, а також у разі нарахування штрафів чи пені. Це додаткові фінансові санкції за порушення податкових норм.

3. Несплачений борг за іншими податковими зобов'язаннями — це ситуації, коли платник податків не виконує додаткові зобов'язання, такі як несвоєчасне подання декларацій або неплатежі за несвоєчасне виконання інших вимог податкових органів.

4. Податковий борг за результатами податкових перевірок — виникає, якщо під час перевірки органи податкової служби виявляють недоплату податків або порушення іншого характеру, що призводить до нарахування додаткових сум.

Також можна виділити наступні види боргу: податковий борг з доходів фізичних осіб — виникає у разі, коли фізичні особи не сплачують податки з доходів (наприклад, податок на доходи фізичних осіб — ПДФО). Податковий борг юридичних осіб — подібний борг, але він стосується підприємств та інших

юридичних осіб. Він може бути пов'язаний з усіма видами податків, які сплачуються підприємством.

Отже, як соціально-економічне явище, податковий борг платників податків тісно пов'язаний з економічною ситуацією в країні. Виникнення податкового боргу залежить від багатьох факторів як внутрішнього, так і зовнішнього походження, зокрема, заборгованість корелюється з процесами, пов'язаними з дотриманням законодавства у сфері бюджетних правовідносин. Актуальний в частині планових завдань для органів ДПС щодо забезпечення своєчасного та повного надходження податкових платежів до дохідної частини бюджетів усіх рівнів, у тому числі показників, визначених у відповідних законах про Державний бюджет України [22].

Підсумовуючи вище зазначене, можна окреслити основні ознаки, які характеризують податковий борг:

- податковий борг - це сума фактичної заборгованості суб'єкта господарювання (фізичної або юридичної особи), що виникла внаслідок невиконання ним податкових зобов'язань перед державними та місцевими органами влади за певний звітний період;

- податковий борг - результат діяльності юридичних та фізичних осіб, внаслідок якої виникають спірні відносини щодо добровільної сплати або стягнення податкового боргу виконавчими органами державної влади України;

- податковий борг - систематичне або разове невиконання платниками податків своїх зобов'язань перед державою щодо сплати податків та зборів [21].

1.2. Нормативно-правове регулювання податкового боргу в Україні.

На сьогоденному етапі функціонування податкової системи необхідно збалансовувати інтереси держави в частині формування дохідної частини бюджету та інтереси кожного платника податків. Створювати оптимальні умови для функціонування платників податків та виконання ними податкових зобов’язань. Сьогодні важливою проблемою правового та соціально-

економічного характеру є виникнення податкового боргу, що зумовлене порушенням балансу публічних та приватних інтересів. Вирішити вищезазначену проблему можна тільки шляхом усунення недоліків чинної правової бази, використання на практиці тільки ефективних способів та методів управління податковим боргом.

Лихолат Я., Мацелих Т. зауважують, що «рівень та динаміка поширення податкового боргу в закордонних країнах безпосередньо залежать від ефективності реалізації своєрідних моделей та підходів у контексті запобігання, погашення та примусового стягнення податкового боргу. Для України вважається корисним визначення перспективних методів та способів управління податковим боргом, можливість їх адаптації на національному рівні з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку та державно-правових процесів» [25].

Регулювання податкового боргу є динамічною сферою, яка адаптується до економічних і соціальних умов. Для ефективного управління податковими зобов'язаннями підприємствам і громадянам важливо враховувати актуальні зміни у законодавстві.

В Україні порядок стягнення податкового боргу регулюється Податковим кодексом України та підзаконними нормативно-правовими актами, які забезпечуються реалізацію окремих процесуальних аспектів. У Податковому кодексі України визначається сутність податкового боргу «як суми узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений цим Кодексом строк, та непогашеної пені, нарахованої в порядку, визначеному цим Кодексом» [1].

Податковий кодекс України є основним законодавчим актом, який визначає загальні принципи податкової політики, включаючи регулювання податкового боргу.

Основні положення про податковий борг, що визначенні в податковому кодексі зображено на рисунку 1.3.

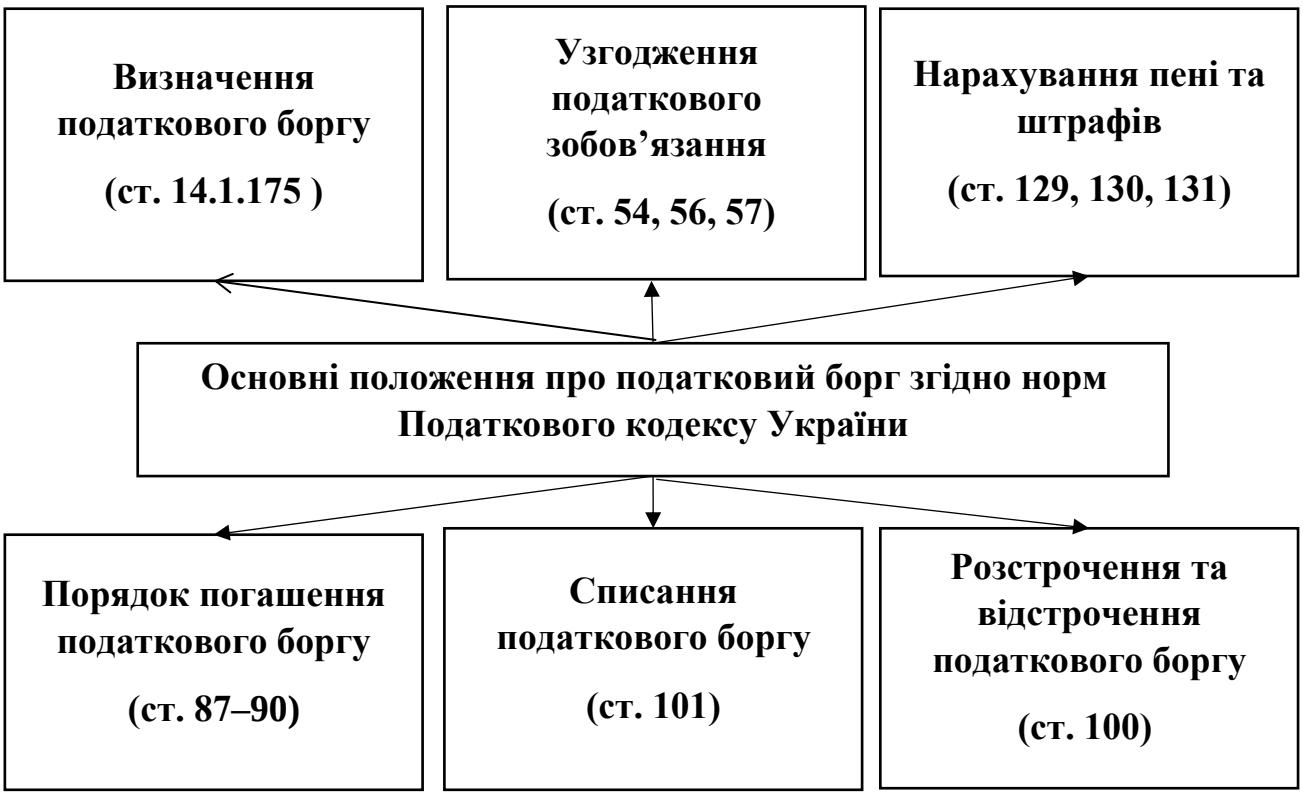

Рис. 1.3. Основні положення про податковий борг згідно норм Податкового кодексу України

Джерело: складено автором на основі [1]

Також для чіткого регулювання податкового боргу детального визначення правових підстав, механізмів, строків та особливостей врегулювання питань, пов'язаних із несплатою податків, зборів та інших обов'язкових платежів в Україні функціонує ряд нормативно-правових актів. Розглянемо детальніше кожен із них.

Загальні положення щодо зобов'язань, строків давності та порядку їх виконання наведенні в Цивільному кодексі України [2]. Дані норми застосовуються й до податкових правовідносин.

Процедуру примусового виконання рішень, зокрема щодо стягнення податкового боргу через виконавчу службу регулює Закон України «Про виконавче провадження» [3].

Відповідно до пунктів 100.4 і 100.5 статті 100 Податкового кодексу України Кабінет Міністрів України постановив затвердити перелік обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового

боргу, і доказів існування таких обставин. Дана постанова набирала чинності з 1 січня 2011 року. [5]. В постанові Кабінету Міністрів України визначено перелік обставини, що є підставою для розстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу заявника, а також перелік обставини, що є підставою для відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу заявника.

Для більш чіткого розуміння процесу продажу майна, що перебуває у податковій заставі Кабінетом Міністрів України затверджено Постанову від 29 грудня 2010 року № 1244 «Деякі питання реалізації ст. 95 ПКУ».[6]. У даній постанові вказується порядок стягнення готівки, яка належить платникові податків, у рахунок погашення його податкового боргу, порядок зміни початкової ціни продажу майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі, в рахунок погашення його податкового боргу та оприлюднення інформації про час та умови проведення відповідних торгів, а також порядок компенсації витрат, пов'язаних з організацією і проведенням торгів з продажу майна платника податків, що перебуває у податковій заставі, та оплати банківських послуг за перерахування коштів до відповідного бюджету.

Щодо врегулювання процесу погашення податкового боргу платників податків Міністерство фінансів України затвердило ряд наказів. У таблиці 1.3 наведено деталізований огляд ключових положень, які регламентуються цими актами.

Таблиця 1.3

Основні положення наказів Міністерства фінансів України, що регулюють процес погашення податкового боргу платників податків в Україні

Номер та дата затвердження наказу	Зміст
Наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2021 № 661 [7]	Затверджено Узагальнюючу податкову консультацію щодо деяких питань розміру сукупних вимог кредитора до юридичної або фізичної особи - боржника, який має враховуватись для віднесення такої заборгованості до безнадійної. Обґрунтовує відповідь на питання: який розмір сукупних вимог кредитора до юридичної або фізичної особи - боржника має враховуватись для віднесення такої заборгованості до безнадійної відповідно до підпункту "г" підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 розділу I Податкового кодексу України?

Наказ Міністерства фінансів України від 16.06.2017 № 584 [8]	Затверджено Положення про проведення перевірок стану збереження майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі
Наказ Міністерства фінансів України 16.06.2017 № 585 [9]	Затверджено Порядок використання дебіторської заборгованості та/або майна юридичної особи як джерел погашення податкового боргу платника податків та/або відокремленого підрозділу юридичної особи»
Наказ Міністерства фінансів України 16.06.2017 № 586 [10]	Затверджено Порядок застосування податкової застави податковими органами»
Наказ Міністерства фінансів України 22.05.2017 № 517 [11]	Затверджено деякі форми документів, необхідних для реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 року № 1244. А саме затверджено форми: Акта переоцінки майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі, під час продажу через організації роздрібної торгівлі; Акта приймання-передачі майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі, під час продажу через організації роздрібної торгівлі; Акта переоцінки майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі, для продажу на біржових торгах; Повідомлення про реалізацію майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі.
Наказ Міністерства фінансів України 28.07.2022 № 220 [12]	Затверджено Порядок списання безнадійного податкового боргу платників податків
Наказ Міністерства фінансів України 30.05.2017 № 540 [13]	Затверджено Порядок ведення та форми Реєстру заяв про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань чи податкового боргу
Наказ Міністерства фінансів України 30.06.2017 № 610[14]	Затверджено Порядок направлення контролюючими органами податкових вимог платникам податків
Наказ Міністерства фінансів України 14.07.2017 № 632 [15]	Затверджено Порядок застосування адміністративного арешту майна платника податків

Джерело: складено автором на основі [7-15]

В цілому, з вищенаведеної інформації, можна стверджувати, що в постановах Кабінету Міністрів України та наказах Міністерства фінансів України деталізовано:

- процедури та критерії списання безнадійного податкового боргу;
- порядок подання заяв на розстрочення або відстрочення податкового боргу;
- процедури взаємодії платників податків з податковими органами щодо погашення боргу;
- систему контролю за своєчасним нарахуванням пені, тощо.

Отже, правове регулювання податкового боргу в Україні ґрунтується на збалансованому підході, який поєднує обов’язок платників дотримуватися строків сплати податкових зобов’язань і механізми підтримки для боржників у разі фінансових труднощів, а нормативно-правові акти формують правову базу для регулювання податкового боргу в Україні, забезпечуючи механізми його обліку, стягнення та списання.

Висновок до розділу 1

Податковий борг - це сума фактичної заборгованості суб'єкта господарювання (фізичної або юридичної особи), що виникла внаслідок невиконання ним податкових зобов'язань перед державними та місцевими органами влади за певний звітний період.

Види податкового боргу :

-відповідно до джерел виникнення : основний податковий борг ; податковий борг по штрафах і пені; несплачений борг за іншими податковими зобов'язаннями; податковий борг за результатами податкових перевірок.

-відповідно до природи виникнення: відкритий та прихований податковий борг.

-з огляду на врегульованість податкової заборгованість її класифікують на врегульовану і неврегульовану.

Регулювання податкового боргу є динамічною сферою, яка адаптується до економічних і соціальних умов. Для ефективного управління податковими зобов’язаннями підприємствам і громадянам важливо враховувати актуальні зміни у законодавстві. В Україні порядок стягнення податкового боргу регулюється Податковим кодексом України та підзаконними нормативно-правовими актами, які забезпечуються реалізацію окремих процесуальних аспектів.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОГАШЕННЯ

2.1. Аналіз причин та наслідки наявності податкового боргу для підприємства

Однією із соціально-економічних проблем для будь-якої держави є наявність та накопичення податкового боргу, що призводить до скорочення можливостей країни щодо фінансування суспільних потреб та може загрожувати економічній безпеці країни. А тому зростання загальної суми податкового боргу свідчить про необхідність аналізу вивчення причин його виникнення.

Діагностика показників наведених в табл. 2.1.демонструє стійку наявність і нарощування податкового боргу.

Таблиця 2.1.

Динаміка податкового боргу та списаної/розстроченої податкової заборгованості в Україні (2020-2-24рр.)

Роки	Всього, млн.грн	Сума списаної безнадійної заборгованості, млн. грн	Сума розстрочки податкового боргу, млн.грн
2020	103 968, 0	15 106,5	6.5
2021	105 726, 7	7 612, 2	4,0
2022	144 597,3	1 574, 9	1,7
2023	138 997, 8	11 424,3	0,2
2024	174 587,4	8 774,3	11,0

Джерело: складено автором на основі [35]

Аналіз динаміки загальної суми податкового боргу юридичних і фізичних осіб-платників податків показує, що значний вплив на несплату податків в Україні протягом 2022-2024 років спричинила агресія російської федерації. З метою захисту та підтримки вітчизняного бізнесу протягом 2022 року були запроваджені законодавчі обмеження на стягнення заборгованості. Проте, з урахуванням всіх обставин за період воєнного стану сума податкового

боргу збільшилась майже на 30,0 млрд грн. Поряд з цим, впродовж 2020-2022 рр стабільно йшло зменшення сум списаної безнадійної заборгованості та сум розстроченого податкового боргу. Проте, з початком військової агресії російської федерації проти України, відповідно з ростом загального податкового боргу, різко підвищилися і ці показники, особливо у 2024 році.

Також, не дивлячись на те, що законодавчі обмеження були частково зняті у 2023 році, проблеми, які впливають і можуть впливати у майбутньому на результативність роботи з податковим боргом фізичних та юридичних осіб залишаються.

Проте, як свідчать дані рисунку 2.1. в загальній кількості боржників переважну кількість становлять фізичні особи: як суб'єкти господарювання, так і ті, які не ведуть господарську діяльність. Так, як свідчать дані МФУ, відсоток фізичних осіб у загальній кількості боржників складають 95%.

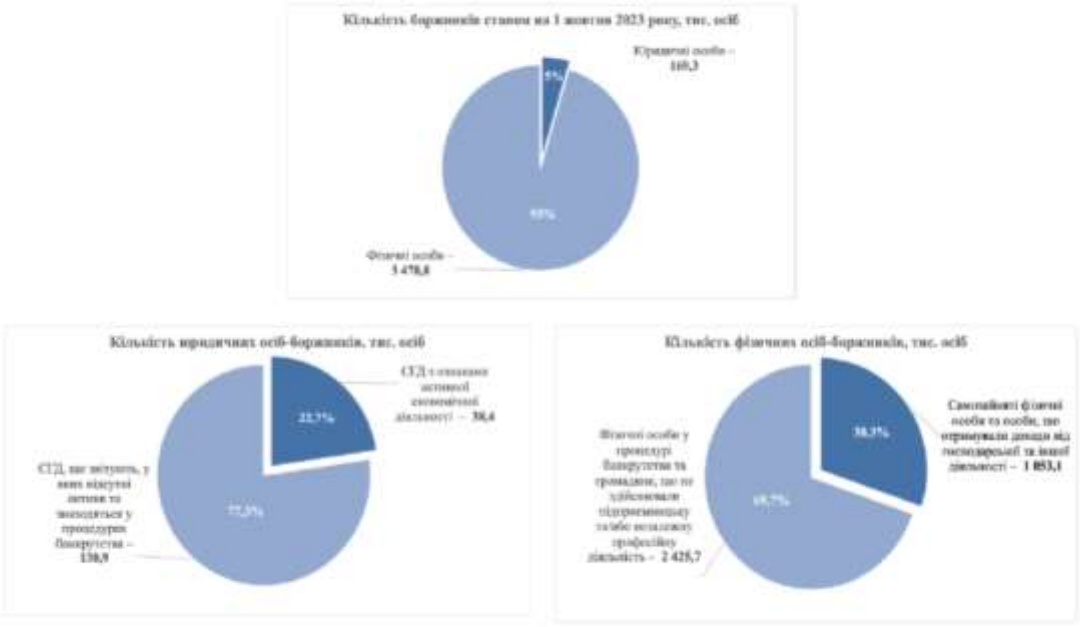

Рис.2.1.Кількість боржників станом на 01 жовтня 2023 року за категоріями

Джерело: складено автором на основі [27]

Із загальної кількості юридичних осіб-боржників, лише біля 23% знаходяться у стадії економічної діяльності, а 77,3% складають суб'єкти господарської діяльності, що знаходяться у стадії банкрутства.

Що стосується боржників – фізичних осіб, то слід зазначити, що відсоток фізичних, що отримують доходи від господарської діяльності та мають інші доходи, складає 30,3%, а відсоток фізичних осіб, що не здійснюють економічну діяльність та само зайняті особи і які знаходяться у стадії банкрутства складає біля 70%.

Отже, наявність значних сум податкового боргу потребує більш детального аналізу як причин, так і наслідків створення податкового боргу та пошуку більш ефективних та дієвих способів адміністрування податкового боргу, що дозволятимуть зменшувати накопичений борг, і перш за все, за рахунок відпрацювання боржників з ознаками економічної активності, у тому числі і тих, у яких ознаки економічної активності відсутні.

На нашу думку, причини утворення податкового боргу варто розглядати у двох площинах: суб'єктивному (порушення платіжної дисципліни платниками податків і їх контрагентами) та об'єктивному (економіко-правовому) розумінні.

З огляду на проведений раніше теоретичний і нормативно-правовий аналіз, під податковим боргом розуміється невиконання платником податків перед державою в установлений термін узгодженого податкового зобов'язання та несплачені штрафних санкцій та пені [1], якщо такі вже нараховані. В цьому аспекті, дослідник В. В. Угрин зазначає, що платник податків, стаючи на податковий облік у податкових органах, усвідомлено здійснює свою фінансово-господарську діяльність, а тому за підсумками такої діяльності зобов'язується сплачувати податки, що передбачені чинним законодавством[32]. При цьому, при несплаті свого податкового зобов'язання, платник добровільно приймає таке рішення, тобто, робить свідомий вибір і бере на себе відповідальність за порушення податкового законодавства, хоч за такі дії передбачається фінансова

відповідальність у вигляді штрафних санкцій та пені[32]. Такі платника відносяться саме до суб'єктивного фактору виникнення податкового боргу.

Інший автор, Волощук Р.Є**.,** виходячи із теоретичних розробок ряду вчених щодо класифікації видів податкової заборгованості, приходить до висновку, що «прострочена податкова заборгованість виникає внаслідок навмисного невиконання платником податків податкових зобов'язань та ухилення від погашення податкової заборгованості протягом тривалого часу, недотримання касової дисципліни та неподання в обслуговуючу банківську установу платіжних доручень на сплату податкових платежів»[18].

Виходячи з цього, треба констатувати, що суб'єктивною причиною виникнення податкового боргу є моральний аспект. Так, з точки зору того, що кожен платник податків має моральний обов'язок щодо своєчасного та вповній мірі сплати податків та брати участь у фінансуванні загальнодержавних потреб, вони по різному відносяться до такого обов'язку, що обумовлюється суб'єктивно-моральними інтересами, які формуються на їх правосвідомості, податкової культури та дисципліни. З цього приводу слід зазначити також і протилежність у інтересах суб'єктів податкових правовідносин держави і платника податків. Так, завданням держави є мобіліззація якнайбільшої суми податкових надходжень, а у платника податків є намагання будь-якими чином зменшити суму, що підлягає сплаті до бюджету. Тому виникає неспівпадання інтересів, фінансовий дисбаланс та порушення податкової дисципліни і ухилення від сплати податків.

В основі протиправної поведінки платників податків, на думку ряду авторів знаходиться група причин, які в цілому і певним чином регулюють дії платників податків і податкових органів: політичні, технічні, соціальні, економічні. [31,33].

Найважливішим аспектом виникнення податкового боргу є економічні причини, що ведуть до несплати податків, а отже і виникнення податкового боргу у платника податків. До основних з них О. Тимченко, В. Угрин**,** О. Десятнюк та ряд інших вчених відносять [31,32, 20]:

- спад виробництва та зростання цін на сировину і матеріали, особливо з періоду окупації територій Сходу та повномасштабної військової агресії рф;

- внесення змін та корегування податкового законодавства;

- руйнація ринків збуту продукції та невиконання умов договорів, контрактів партнерами;

- неплатоспроможність покупців, що тягне за собою несвоєчасне поступлення коштів на банківські рахунки та збільшення дебіторської заборгованості;

- відсутність обігових коштів на підприємствах;

- форс-мажорні та непередбачувані обставини;

- донарахування сум податків за результатами документальних перевірок підприємств в яких відсутні обігові кошти та майно[31, 32, 20].

Аналіз вищезазначених причин в цілому створив значний негативний плив як на економічний розвиток країни, так і на ефективність підприємництва, що позначилося на експортно-імпортному потенціалі, підвищенні рівня інфляції, збільшення безробіття. Із даних таблиці 2.2 можна побачити яка динаміка спостерігалася протягом 10 років в економічному розвитку країни починаючи із початком військової агресії з 2014 року.

Таблиця 2.2

Динаміка основних макроекономічних показників, 2014-2022 рр[19]

Роки	ВВП, млн дол. США	Експорт товарів і послуг, млн дол. США	Імпорт товарів і послуг, млн дол. США	Прямі інвестиції, млн дол. США	Інфляція, %	Рівень безробіття, у % до економічно активного населення	Мінімальна заробітна плата, грн
2014	131805	64106,8	60750,6	50218	124,9	9,3	1218
2015	90615	46804,2	42976,0	48694	143,3	9,1	1378
2016	93270	45112,7	44571,1	50426	112,4	9,3	1600
2017	112154	52579,5	55080,6	50459	113,7	9,5	3200
2018	130832	57280,9	63493,7	49829	109,8	8,8	3723
2019	153781	64050,3	67739,4	56810	104,1	8,2	4173
2020	155582	59367,9	60045,7	55142	105,0	9,5	5000
2021	200090	80857,9	80819,6	69926	110,0	9,9	6500
2022	158471	53372,8	56273,5	54822	126,6	30*	6700

У наступній таблиці 2.3 можна спостерігати як ці процеси вплинули на країну за основним показником економічної безпеки - виробництво валового внутрішнього продукту

Таблиця 2.3

Номінальний ВВП України за 2020-2023 рр.

Роки	**млн грн**	**Абсолютне значення показника, млн**	**Відносне значення показника, %**	**млн дол США**	**Абсолютне значення показника, млн дол**	**Відносне значення показника, %**
2020	4194102	+415858	+11,7	155582	+1801	+1.2%
2021	5459574	+1265472	+30,2	199770	+44188	+28.4%
2022	5191028	-268546	-4,9	161990	-37780	-18.9%
2023	6537825	-1019763	-15.6%	178760	+ 16770	+10.4%

Джерело: складено автором на основі [19]

Якщо проаналізувати структуру ВВП лише 2023 рік, то можна констатувати, що споживчі витрати у %% до номінального ВВП склали майже 106%, а валове нагромадження – лише на 15,1%., експорт товарів у %% до ВВП становив 28,6%, а імпорт товарів і послуг знизився майже на половину і склав -49,5%.

Поряд з цим, як зазначають фахівці Міністерства фінансів України, наразі існує складний механізм процедури надання розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань і податкового боргу платникам податків, зокрема, для фізичних осіб, а також наявність значних вимог щодо формування пакета документів для отримання розстрочення чи відстрочення податкового зобов'язання/податкового боргу [27]

Як наслідок, в таких зрушеннях в економіці країни та ситуації, в якій опинився вітчизняний бізнес, зростання податкового боргу неминуче, що підтверджують дослідження Міністерства фінансів України (рис. 2.2).

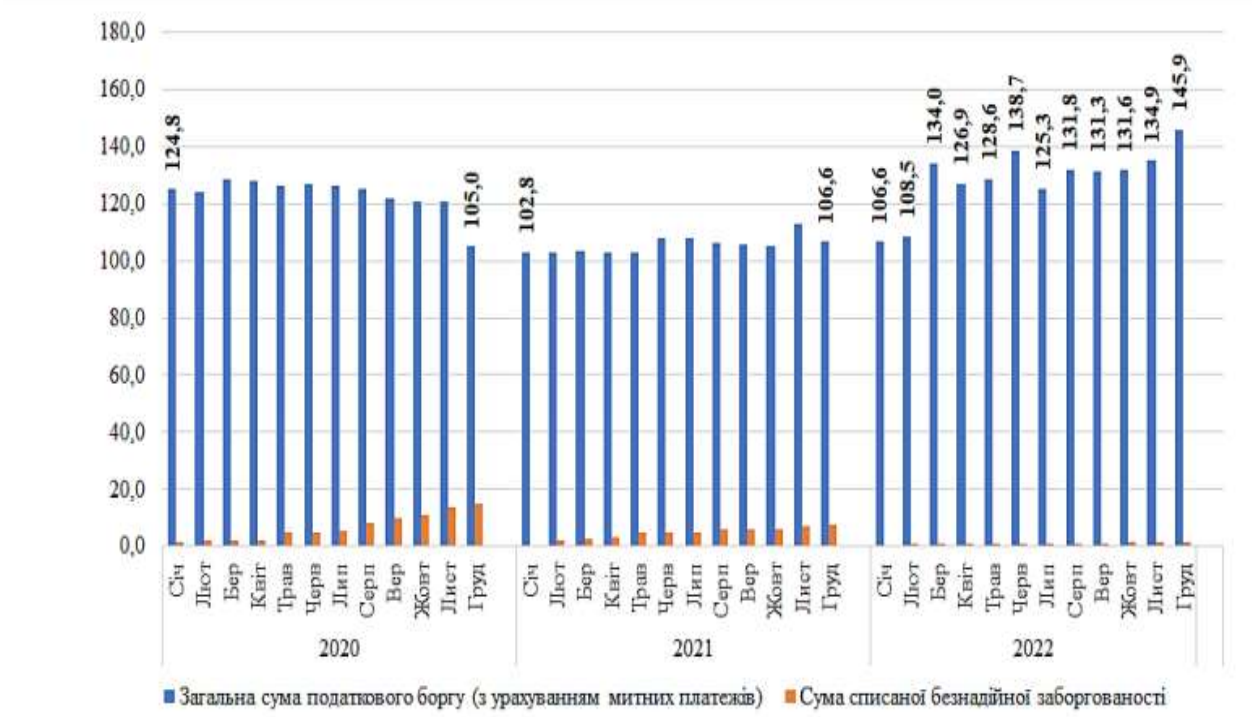

Рис. 2.2. Динаміка податкового боргу та списаної безнадійної заборгованості

Джерело: складено автором на основі [35]

Відомо, що динаміка є важливим показником, який характеризує стан соціально-економічних процесів у державі. Так, показник динаміки податкового боргу вказує на зниження ефективності проведення податкової політики держави та зменшення дієвості системи бюджетування доходів як на самих підприємствах, так і доходів держави на всіх рівнях, на дієвість системи оцінки кредитоспроможності держави та її можливостей для залучення внутрішнього й зовнішнього запозичень, а також і на покращення фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання. До причин формування податкового боргу можна віднести погіршення платоспроможності платників податків, про що наголошувалося вище.

Таким чином, основні причини, що спричиняють виникнення податкового боргу платників податку, його розстрочення та списання залежать перш за все, від соціально-економічного стану держави, ефективності адміністрування її системи оподаткування та реагування на ці виклики бізнесу.

Проте, накопичення податкового боргу та утворення безнадійної заборгованості на підприємствах не може не викликати у контролюючих органів держави відповідної адекватної реакції попри певні негативні наслідки в економіці. І оскільки, рівень доходів до бюджетів залежить від дій і платоспроможності платників податків, а дії платника залежать від ефективності управління системою оподаткування держави, то адміністрування податкового боргу має бути взаємовигідним для обох учасників податкового діалогу.

Розглянемо чому виникає безпосередньо податковий борг і які наслідки можуть бути при його наявності на підприємстві та які організаційно-правові дії з боку держави можуть бути застосовані до такого платника податків.

Як відомо, згідно з визначенням, що наводиться у статті 14 Податкового кодексу України щодо податкового боргу, він має наступну структуру: основне зобов'язання у вигляді грошового обов'язку, штрафних санкцій і пені. При цьому, за суму грошового зобов'язання, яку розраховують контролюючі органи, за її своєчасність, достовірність і повноту нарахування цієї суми платник податків не несе відповідальності. Проте, він несе відповідальність за повне погашення нарахованого узгодженого грошового зобов'язання, а також він має право оскаржити визначену суму у порядку, встановленому ПКУ.

З метою попередження утворення податкового боргу, платник податків може самостійно дізнатись про нього або звернутися до податного консультанта наступним чином:

- по-перше - зробити звірку розрахунків у Центрі обслуговування платників податків за місцем реєстрації;

- по-друге - через свій «Електронний кабінет платника податків»;

- по-третє - через послугу з консультування «Дізнайся більше про свого бізнес партнера» на інтернет платформі «ЗІР» ДПС України.

При підтвердженні наявності податкового боргу платник податків має з'ясувати причину його виникнення шляхом здійснення власного аналізу

або шляхом звірки своїх розрахунків у консультанта у Центрі обслуговування платників з нарахованими контролюючим органом.

Узгодивши свої податкові зобов'язання у податковими органами платник податків має самостійно сплатити податковий борг.

Проте, якщо у платника податків виявився по податковий борг і платник податків згоден із нарахованою до сплати сумою податкового боргу він, відповідно до ст. 100 Податкового Кодексу України, у разі наявних для цього підстав, може скористатися своїм правом щодо розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу.

А оскільки, користування такою послугою є платним, то платнику податків нараховуються відсотки, розмір яких встановлюється на рівні пені, визначеної пунктом 129.4 ПКУ[1].

Проте, як свідчить аналіз, якщо сума узгодженого грошового зобов'язання не сплачена платником податків у встановлений строк і непогашена пеня, у платника податків виникає податковий борг. Він виникає з дня, наступного за днем граничного строку сплати узгоджених зобов'язань, тобто, на 91-й день (після спливу 90 к. днів, відведених до сплати відповідно до пункту 129.1.3. ПКУ) [1]. Причини виникнення податкового боргу та розмір нарахування пені представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Причини виникнення податкового боргу та розмір нарахування пені [28]

Причина виникнення податкового боргу (податковий борг класифікація)	**Пеня**		**Відповідна норма Податкового кодексу України**
	день, з якого починається нарахування пені	**ставка НБУ, що використовується в розрахунках**	
Платник задекларував податкове зобов'язання, але вчасно його не сплатив (у тому числі в ситуаціях подачі уточнюючого	після спливу 90 к. днів, наступних за останнім днем граничного строку сплати податкового зобов'язання	100%	129.1.3.

розрахунку при виправленні помилок)			
Під час перевірки ДПС встановлено, що платником було занижене податкове зобов'язання та йому було надіслане ППР	з першого робочого дня, наступного за граничним строком сплати платником податку податкового зобов'язання	120%	129.1.1, 129.1.2

З'ясувавши основні причини виникнення податкового боргу та нарахування штрафних санкцій у вигляді пені, розглянемо які можуть бути наслідки для платника податків у разі несплати податкового боргу. Відповідно до норм Податкового кодексу України такими можуть стати:

1. штраф за несплату/несвоєчасну сплату і пеня;

2. поява в податківців права податкової застави;

3. застосуванням механізмів примусового стягнення такого боргу;

4. обмеження для ФОП і посадових осіб підприємств-боржників щодо виїзду за кордон;

5. анулювання статусу платника Єдиного податку (пп. «8» пп. 298.2.3 ПК).

6. стягнення грошових коштів на банківських рахунках, а також готівки та/або примусова реалізація майна, що перебуває в податковій заставі - якщо податковий борг платник не погасить добровільно;

7. відмова в реєстрації платником Єдиного податку (для будь-якої з груп);

8. кримінальна відповідальності за умисне ухилення від оподаткування[28].

При цьому, слід зауважити, що пеня нараховується на тепер, на всю суму податкового боргу та на суму штрафних санкцій. Нарахування пені здійснюється за кожний день, включаючи і день погашення боргу.

Отже, що базою нарахування податкової пені є прострочена сума боргу або ж несплачений вчасно штраф.

Розмір «самоштрафу» залежить від податку. Його можна знайти у відповідних полях декларації. Наприклад, щодо податку на прибуток – 3%,

якщо помилка виправляються подачею уточнюючої декларації та 5%, якщо помилка виправляється у поточній декларації – через Додаток ВП. Аналогічно штраф за несвоєчасну сплату єдиного податку.

Якщо помилка виявляється внаслідок податкової перевірки, то штрафи значно більші, наприклад з податку на прибуток, ПДВ, єдиного податку, інших податків (п. 123.1, п. 123.2, п. 123.2 ПК):

- 10% – від суми заниження податкового зобов'язання;

- 25% – від суми заниження податкового зобов'язання, якщо це було здійснено умисно;

- 50% – у разі повторного донарахування податкового зобов'язання за цим податком, якщо заниження було умисним, впродовж 1095 днів.

Визнання заборгованості за податковими штрафом і пенею можна здійснювати за субрахунком 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами». Щодо витрат, то можна використовувати субрахунок 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки», так як за Інструкцією до Плану рахунків на ньому ведеться облік визнаних економічних санкцій за невиконання підприємством не лише умов договорів, але й законодавства.

Відповідно до чинного законодавства (ПКУ) після несплати податкового боргу податкові органи набувають права на податкову заставу, терміни набуття права якої зведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Причини та строки виникнення податної застави [28]

Дії платника, за які набувають права податкової застави	**Терміни набуття права на податкову заставу згідно вимог ПКУ (п. 89.1)**
Несплата у встановлений строк, суми грошового зобов'язання, що було самостійно визначене платником податку у податковій декларації	День, що настає за останнім днем строку сплати
Несплата у встановлені строки, суми грошового зобов'язання, яке було самостійно визначене контролюючим органом (10 робочих днів, наступних дня вручення податкового повідомлення рішення)	День виникнення податкового боргу

При розстроченні податкового боргу на підставі п. 100.11 ПКУ, розстрочення надається за кожним окремим податком або збором. При сумі податкового боргу більше 1 млн грн., розстрочення можна отримати лише за умов передачі у заставу майна, вартість якого дорівнює чи перевищує суми боргу	День укладення договору про розстрочення, відстрочення податкових зобов'язань

Відповідно до чинного законодавств, ДПС України набуває права податкової застави не на все майно боржника, а лише у межах суми податкового боргу.

Платник податків - боржник має самостійно знати про режим податкової застави або ж звернутися до податкового консультанта та дізнатися, що для нього означає режим податкової застави майна. Наприклад, у податковій консультації на платформі бухгалтерів «Головбух»[28] з цього приводу зазначається наступне:

- «платник податку може відчужувати заставне майно тільки у разі згоди ДПС або якщо впродовж 10 днів не отримав відповіді на відповідне звернення;

- якщо в податковій заставі перебуває лише готова продукція, товари запаси, то платник податку має право відчужувати таке майно, якщо кошти будуть направлені на виплату зарплати, ЄСВ, погашення податкового боргу за цінами що не менші за звичайні;

- у разі здійснення операцій з майном яке перебуває в податковій заставі без попереднього узгодження з ДПС платник податку несе в установленому законом порядку адміністративну, а також, в окремих випадках, і кримінальну відповідальність. Можливе скасування господарської операції з заставним майном та його конфіскація з наступним продажем у зарахування в погашення податкового боргу»[28].

Наслідками появи податкового боргу для платника податків-боржника є також застосування механізмів примусового стягнення такого боргу. Наразі, у відповідності до п. 95.5 ПКУ таке право настає у органів ДПС України, якщо податковий борг не сплачений впродовж 90 календарних днів.

Існує ще один наслідок для платника-боржника податкового боргу, умови якого встановлені п 87.13 ПКУ - це тимчасове обмеження виїзду керівника підприємства-боржника за межі країни. Проте, таке обмеження вводиться за певних умов:

- якщо впродовж 240 календарних днів з дня вручення платнику податків податкового повідомлення рішення було не сплачено податковий борг;

- якщо сума податкового боргу у податковому повідомленні рішенні ППР перевищує 1 млн грн на момент його вручення;

- якщо є рішення суду[28].

Для платників єдиного податку є можливий наслідок податкового боргу - це втрата права перебувати на спрощеній системі оподаткування. Такий випадок передбачено пп. 298.2.3 ПКУ[1].

Ще одним можливим наслідком податкового боргу , але вже для платників єдиного податку, є втрата права перебувати на спрощеній системі оподаткування. У ПКУ абзацем 8 пп. 298.2.3 чітко визначені умови щодо такої ситуації:

- сума податкового боргу перевищує 3060 грн;

- податковий борг у згаданій вище сумі є на кожне 1-е число місяця впродовж 2-х послідовних кварталів в останній день 2-го із 2-х послідовних кварталів.

При цьому такий платник має в останній день другого із двох послідовних кварталів, перейти на загальну систему оподаткування.

Таким чином, проведений аналіз стану податкової заборгованості в Україні дозволив показати наявність внутрішніх причин утворення податкового боргу, які варто розглядати у двох площинах: суб'єктивному (порушення платіжної дисципліни платниками податків і їх контрагентами) та об'єктивному (економіко-правовому) розумінні.

Суб'єктивною причиною виникнення податкового боргу є моральний аспект: платники податків мають моральний обов'язок щодо своєчасного та в повній мірі сплачувати податки та збори, однак вони по різному відносяться до

такого обов’язку, що обумовлюється суб’єктивно-моральними інтересами, які формуються на їх правосвідомості, податкової культури та дисципліни.

Економічні причини, що ведуть до несплати податків, а отже і виникнення податкового боргу у платника податків є соціально-економічний та певною мірою політичний стан країни. Наразі у нашій країні такими основними причинами є: спад виробництва та зростання цін на сировину і матеріали, особливо з періоду окупації територій Сходу та повномасштабної військової агресії рф; внесення змін та корегування податкового законодавства щодо воєнного стану; руйнація ринків збуту продукції та невиконання умов договорів, контрактів партнерами.

У відповідності до визначення сутності податкового боргу Податкового кодексу України (ст. 14) він має наступну структуру: податкове зобов’язання у вигляді грошового обов’язку, штрафних санкцій і пені. Основними причинами невиконання податкового зобов’язання, як свідчить аналіз є: платник задекларував податкове зобов’язання, але вчасно його не сплатив - ст. 129.1.3. ПКУ передбачає нарахування пені у розмірі 100%; якщо під час перевірки податковими органами встановлено, що платником було занижене податкове зобов’язання та йому було надіслане податкове повідомлення-рішення, то відповідно до ст.129.1.1. та 129.1.2. ПКУ - нараховується пеня у розмірі 120% на суму такого зобов’язання.

Поряд з цим, у разі несплати нарахованого податкового боргу у платника-боржника можуть виникнути, відповідно до норм Податкового кодексу України, наступні наслідки:

- поява в податкових органів права податкової застави;

- застосуванням до платника механізмів примусового стягнення такого боргу;

- обмеження для фізичної особи-платника і посадових осіб підприємств-боржників щодо виїзду за кордон;

- анулювання статусу платника єдиного податку (абз. 8 пп. 298.2.3 ПК).

- стягнення грошових коштів на банківських рахунках, а також готівки та/або примусова реалізація майна, що перебуває в податковій заставі - якщо податковий борг платник не погасить добровільно;

- відмова в реєстрації платником єдиного податку (для будь-якої з груп);

- кримінальна відповідальності за умисне ухилення від оподаткування.

2.2. Методи погашення податкового боргу: реструктуризація, розстрочка, списання

Відповідно до чинного законодавства України за наявності загрози виникнення або накопичення податкового боргу існують наступні методи його погашення: реструктуризація, розстрочка та списання[4].

Зазначимо, ДПС України визначає декілька варіантів врегулювання платником податків податкового боргу.

Насамперед, це погашення (сплата) податкового боргу.

Платник податків має можливість отримати інформацію про наявність чи відсутність податкового боргу, скориставшись своїм електронним кабінетом. Маючи доступ до своїх особових рахунків щодо сплати податків та зборів, а саме: в меню «Стан розрахунків з бюджетом» в своїй приватній частині електронного кабінету. На момент звернення платника до зазначеного меню станом на момент звернення буде відображена зведена інформація щодо кожного виду платежу, зокрема і наявність чи відсутність податкового боргу.

Перерахувати кошти в рахунок погашення податкового боргу до бюджету можливо здійснити на підставі платіжної інструкції через надавача платіжних послуг.

Також у платника є право оскаржити зобов’язання чи/або суми податкового боргу.

Якщо платник податків має підстави вважати, що сума податкового зобов’язання чи/або податкового боргу не є відповідною, він може оскаржити її безпосередньо звернувшись до податкового органу.

У випадку, якщо суму не буде скасовано в результаті такого оскарження, то зазначена сума підлягає погашенню чи сплаті або ж її можна оскаржити вже у судовому порядку.

Варто зазначити, що у платника податків є можливість змінити строк сплати зобов'язання на більш пізній строк за наявності загрози виникнення чи/або накопичення податкового боргу. Така можливість здійснюється шляхом розстрочення та/або відстрочення.

Для того, щоб змінити строк сплати, платнику податків необхідно:

по-перше, «звернутись до податкового органу з заявою, підтвердити своє фінансове становище та можливість повернення таких коштів. Податковий орган за достатності підстав може прийняти рішення про розстрочення/відстрочення;

по-друге, укласти договір з контролюючим органом та сплачувати чергові частки податкових зобов'язань згідно з графіком (за користування розстроченням/відстроченням сплачуються проценти)»[17].

Необхідно звернути увагу на те, що погашення податкового боргу або його частини платники податків можуть здійснити відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства шляхом судових процедур санації боржника (стосується юридичної особи) чи/або реструктуризації боргів боржника (стосується фізичної особи).

Заходи, які містять план санації боржника чи/або реструктуризації боргів, це: відстрочення, розстрочення чи/або прощення (тобто списання) податкового боргу чи відповідно його частини.

Специфічні особливості процесу реструктуризації податкового боргу та податкових зобов'язань наведені на рис. 2.3.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

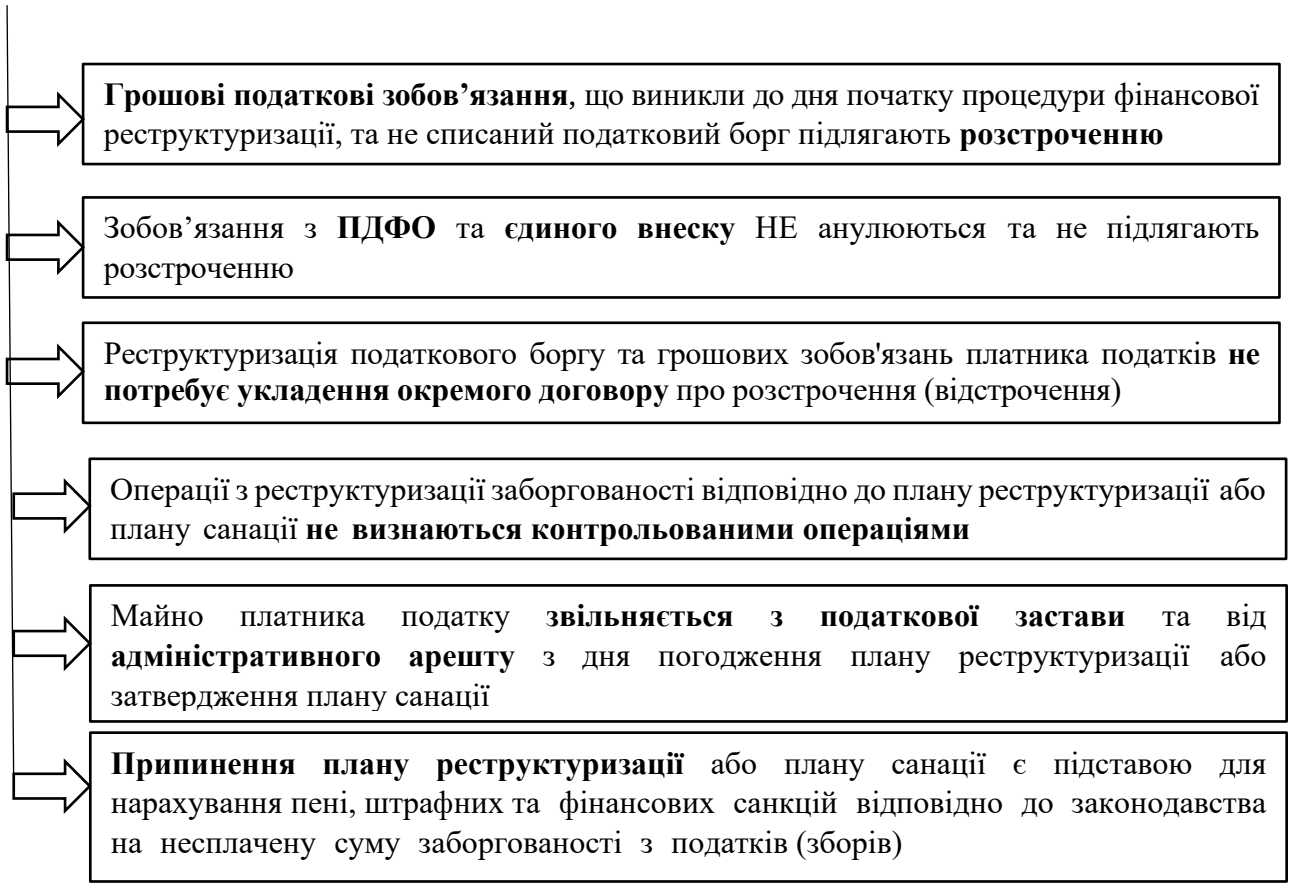

Рис. 2.3. Процес реструктуризації податкового боргу та зобов'язань.

Джерело: складено автором на основі [1]

Проаналізуємо більш детально порядок розстрочення податкового боргу платником згідно чинного законодавства.

Згідно ПКУ «платник податків має право одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених ПКУ (пп. 17.1.5 ПКУ), а контролюючі органи мають право приймати рішення про розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу (пп. 20.1.29 ПКУ).

Також п. 19-1.1 ПКУ встановлено, що контролюючі органи, визначені пп. 41.1.1 ПКУ, виконують такі функції, крім особливостей, передбачених для державних податкових інспекцій ст. 19-3 ПКУ. Зокрема контролюючі органи виконують функцію щодо відстрочення, розстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу (пп. 19-1.1.24 ПКУ).

Контролюючими органами є – податкові органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його

територіальні органи) – щодо дотримання законодавства з питань оподаткування (крім випадків, визначених пп. 41.1.2 ПКУ), законодавства з питань сплати єдиного внеску, а також щодо дотримання іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладено на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, чи його територіальні органи (пп. 41.1.1 ПКУ)»[1].

Зазначимо, що насамперед платник податків згідно з п. 100.2 ПКУ «повинен подати заяву до ДПС за місцем свого обліку чи/або за місцем обліку податкового боргу, яка є обов'язковою умовою в усіх без винятку випадках звернення платника податків за розстроченням чи/або відстроченням» [].

Згідно «п. 3.1 Порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків, затвердженого наказом Міністерства доходів і зборів України від 10.10.2013 р. №574, передбачено, що для розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платник податків звертається до контролюючого органу за місцем свого обліку або за місцем обліку такого грошового зобов'язання (податкового боргу) з письмовою заявою» [16].

Згідно зазначеного Порядку №574 відповідно до п. 2.1. визначено перелік контролюючих органів, які можуть надавати в межах своїх повноважень за кожним окремим випадком розстрочення чи відстрочення грошових зобов'язань чи податкового боргу, а саме:

- без обмежень суми – Державна податкова служба;
- на суму не більше 3 млн. гривень - головні управління ДПС у областях, м. Києві та міжрегіональні управління ДПС по роботі із великими платниками податків (Північне, Південне, Східне, Західне та Центральне).

Необхідно зазначити, що платники можуть звертатися за розстроченням (відстроченням) грошових зобов'язань (податкового боргу) за своїм бажанням на суми, що є більшими за 3 млн. грн. до ДПСУ, проте таке звернення має бути з обов'язковим поданням відповідної заяви до головних управлінь ДПС в областях та місті Києві, а також до міжрегіональних управлінь ДПС по роботі з

великими платниками податків (Східного, Західного, Центрального, Північного Південного)[30].

Отже, можемо підсумувати, що подання заяви є обов'язковим до територіальних органів ДПС за місцем обліку платника чи/або за місцем обліку такого грошового зобов'язання (податкового боргу).

Також важливим аспектом є те, що згідно п. 100.13 ПКУ передбачено «затвердження порядку розстрочення і відстрочення грошових зобов'язань чи податкового боргу платника податків та зборів Міністерством фінансів України як центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та відповідно реалізує державну фінансову політику» [1].

Важливим аспектом погашення податкового боргу шляхом розстрочення (відстрочення) є термін (мінімальний та максимальний), на який можна отримати розстрочення податкового боргу.

Платникам податків важливо знати, що згідно п. 100.1 ПКУ, «розстроченням (або відстроченням) грошових зобов'язань або податкового боргу – це перенесення термінів сплати платником податків та зборів його грошових зобов'язань чи податкового боргу під проценти. Їх розмір дорівнює 120% річних облікової ставки НБУ, яке діє на день прийняття контролюючим органом позитивного рішення» [1].

Розстрочені суми податкового боргу та окремо і суми штрафних (фінансових) санкцій, погашаються рівними частками починаючи з того місяця, який настає за тим, у якому було прийнято рішення про надання такого розстрочення згідно п. 100.6 ПКУ[1].

В свою чергу відстрочені суми податкового боргу погашаються також рівними частками, починаючи із будь-якого місяця, який визначено відповідним контролюючим органом або відповідним органом місцевого самоврядування, який має право відповідно до п. 100.8 ПКУ затверджувати рішення про розстрочення або відстрочення податкового боргу, однак не пізніше закінчення 12-ти календарних місяців з того дня, коли виникає такий

податковий борг, або відповідно до п. 100.7 ПКУ одноразово у повному обсязі[1].

Також звертаємо увагу на те, що згідно п.100.8 та п.100.9 ПКУ податковим органам різних рівнів визначено повноваження щодо прийняття рішень про розстрочення у межах бюджетного року а також і за межі поточного бюджетного року.

Розстрочення (чи відстрочення) грошових зобов'язань (або податкового боргу) вважається наданим, якщо прийнято відповідне рішення податкового органу та відповідно укладено договір про розстрочення (відстрочення) на підставі заяви платника податків. (п. 1.4 Порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань та податкового боргу платників податків) [16].

Щодо строку дії розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання, то воно починається з тієї дати, яка визначена законодавством для сплати відповідного податку чи збору, які передбачено розстрочити (чи відстрочити), та відповідно закінчується тією датою, яка зазначена в договорі, однак за винятком випадків, коли відбувається дострокове погашення такого грошового зобов'язання (п. 1.9 Порядку)[16].

Строк дії розстрочення (чи відстрочення) податкового боргу буде починатися з дати прийняття податковим органом рішення щодо розстрочення (відстрочення) податкового боргу та буде закінчуватися датою, яка зазначена у договорі про розстрочення (чи відстрочення) визначеного податкового боргу, але за винятком випадків, коли буде дострокове погашення такого податкового боргу.

Таким чином, можемо підсумувати, що «згідно з положеннями чинних нормативно-правових актів мінімальним терміном є:

- для відстрочення грошових зобов'язань – це 1-й календарний місяць з дати нарахування такого грошового зобов'язання у інтегрованій картці платника,

- для відстрочення податкового боргу – це 1-й календарний місяць з дати, на яку зафіксовано податковий борг (зазначено у рішенні та договорі про відстрочення);

- для розстрочення грошових зобов'язань – це 2-а календарних місяці з дати нарахування такого грошового зобов'язання у інтегрованій картці платника;

- для розстрочення податкового боргу – це 2-а календарних місяці з дати, на яку зафіксовано податковий борг (зазначено у рішенні та договорі про розстрочення)»[26].

Щодо ж максимального терміну, на який контролюючий орган може укласти договір розстрочення суми грошових зобов'язань чи/або податкового боргу – то він встановлений до закінчення календарного року.

В свою чергу, максимальний термін, на який може укладати договір відстрочення суми грошових зобов'язань чи податкового боргу контролюючий орган – це не більш ніж 12-ти календарних місяців з того дня, коли виникне податковий борг.

Висновки до розділу 2

Поведений аналіз стану податкової заборгованості в Україні дозволив показати наявність внутрішніх причин утворення податкового боргу, які варто розглядати у двох площинах: суб'єктивному (порушення платіжної дисципліни платниками податків і їх контрагентами) та об'єктивному (економіко-правовому) розумінні.

Суб'єктивною причиною виникнення податкового боргу є моральний аспект: платники податків мають моральний обов'язок щодо своєчасного та в повній мірі сплачувати податки та збори, однак вони по різному відносяться до такого обов'язку, що обумовлюється суб'єктивно-моральними інтересами, які формуються на їх правосвідомості, податкової культури та дисципліни.

Економічні причини, що ведуть до несплати податків, а отже і виникнення податкового боргу у платника податків є соціально-економічний та певною мірою політичний стан країни.

У відповідності до визначення сутності податкового боргу ПКУ він має наступну структуру: податкове зобов'язання у вигляді грошового обов'язку, штрафні санкції і пеню.

Поряд з цим, у разі несплати нарахованого податкового боргу у платника-боржника можуть виникнути, відповідно до норм Податкового кодексу України, наступні наслідки: поява в податкових органів права податкової застави; застосуванням до платника механізмів примусового стягнення такого боргу; обмеження для фізичної особи-платника і посадових осіб підприємств-боржників щодо виїзду за кордон; анулювання статусу платника єдиного податку; стягнення грошових коштів на банківських рахунках, а також готівки та/або примусова реалізація майна, що перебуває в податковій заставі - якщо податковий борг платник не погасить добровільно; відмова в реєстрації платником єдиного податку; кримінальна відповідальності за умисне ухилення від оподаткування.

Відповідно до Податкового кодексу платник податків має право одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених ПКУ (пп. 17.1.5 ПКУ), а контролюючі органи мають право приймати рішення про розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу.

Для розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платник податків звертається до контролюючого органу за місцем свого обліку або за місцем обліку такого грошового зобов'язання (податкового боргу) з письмовою заявою.

Розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) можуть надавати в межах повноважень за кожним окремим випадком: ДПС – без обмежень суми; ГУ ДПС в областях, місті Києві, міжрегіональні управління ДПС по роботі з великими платниками податків (Центральне, Східне, Західне, Південне, Північне) – на суму не більше 3 млн. гривень

РОЗДІЛ 3.
КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПОГАШЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ

3.1. Роль податкових консультацій у вирішенні проблем податкового боргу

Податкові консультації є важливим інструментом у врегулюванні питань, пов'язаних із податковим боргом. Їхня роль полягає у наданні платникам податків фахових рекомендацій щодо оптимізації податкового навантаження, правильного виконання податкових зобов'язань і запобігання конфліктним ситуаціям із податковими органами.

Податкові консультації можуть надаватися податковими органами та незалежними податковими консультантами.

ПКУ надає визначення, що «податкова консультація - індивідуальна податкова консультація та узагальнююча податкова консультація, що надаються в порядку, передбаченому кодексом» [1].

Податковим законодавством розділяються два види податкових консультацій: індивідуальні та узагальнюючі. На рис. 3.1. наведено їх характеристики.

Рис. 3.1. Характеристики податкових консультацій з боку податкових органів

Джерело: складено автором за даними [1]

З метою отримання від податкового органу індивідуальної податкової консультації платник в електронній формі може скористатися меню «Індивідуальні податкові консультації» приватної частини Електронного кабінету (cabinet.tax.gov.ua) [*23*].

Для цього платнику необхідно пройти такий алгоритм дій:

1) «обрати контролюючий орган,

2) заповнити адресу для листування, контактний телефон, електронну адресу,

3) зазначити необхідність отримання податкової консультації,

4) зберегти, підписати та надіслати сформоване звернення» [*23*].

Сформоване в електронній формі та надіслане звернення на отримання індивідуальної податкової консультації до контролюючого органу, а також

відповідна індивідуальна податкова консультація містяться в Електронному кабінеті в режимі «Вхідні» меню «Вхідні/вихідні документи».

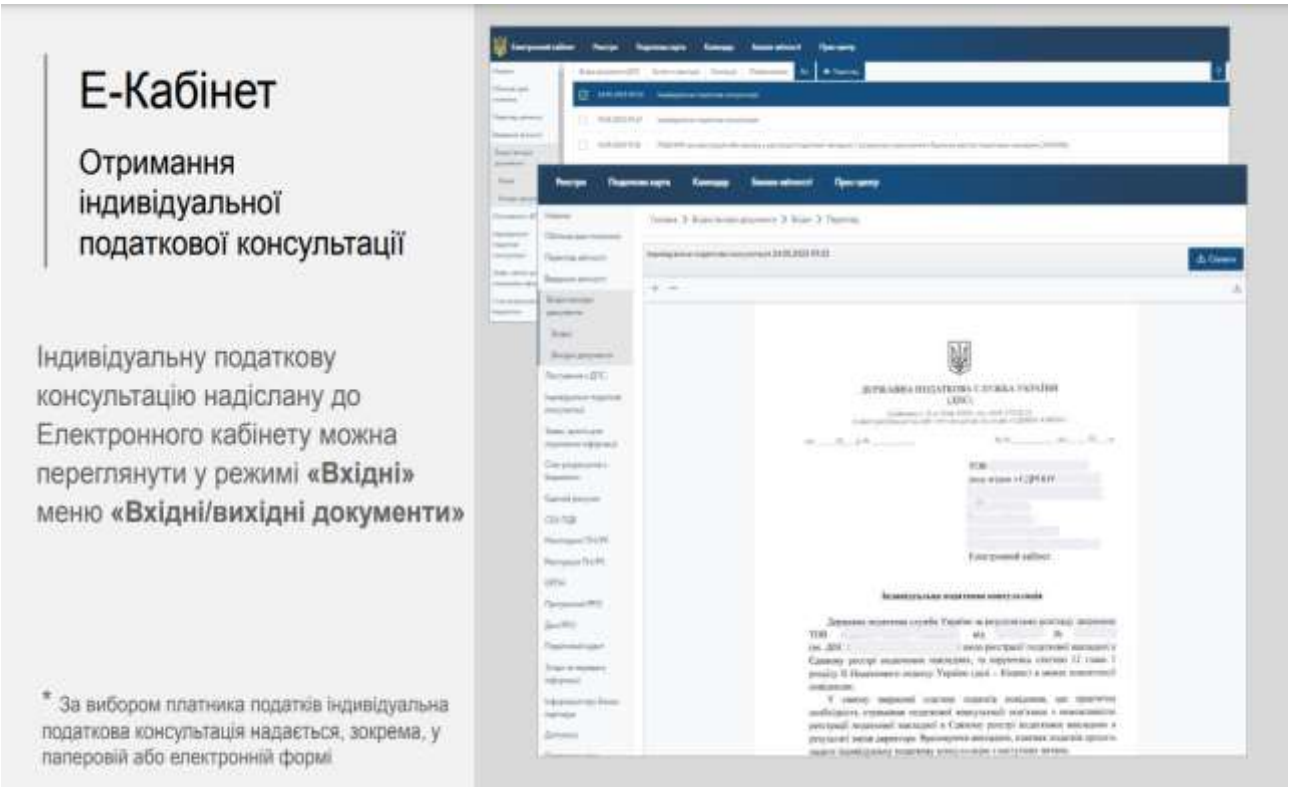

Рис. 3.2. Отримання індивідуальної податкової консультації від податкового органу [23]

Таким чином, за своєю правовою природою податкова консультація виступає фактично відповіддю податкового органу на запитання платника податків і має містити конкретні роз'яснення для останнього щодо практичної форми (моделі) поведінки платника податків у межах податкових правовідносин, що ідентифіковані та визначені у запиті.

Податкова консультація (індивідуальна) як методична та практична допомога платнику податків у виконанні його податкових зобов'язань практично за всіма процедурами (платежі, пеня, штрафні санкції, нарахування та сплата штрафів, оскарження заходів контролюючих органів тощо) [24].

Якщо розглядати податкові консультації з боку незалежних податкових консультантів, то їх основні послуги можна узагальнити на рис.3.3.

Рис. 3.3. Послуги з податкового консультування незалежними консультантами

Джерело: складено автором за даними [34]

Отже, звернення до незалежних податкових консультантів дозволяє суб'єкту підприємницької діяльності оптимізувати податкові витрати на підприємстві та уникнути виникненню податкової заборгованості (у разі

невірного прорахунку податкових зобов'язань) із дотриманням податкового з законодавства.

У випадку виникнення у суб'єкта підприємницької діяльності податкового боргу, постає нагальна необхідність у кваліфікаційній допомозі та консультації з боку незалежних податкових консультантів.

Отже завданням податкового радника щодо врегулювання питання погашення податкового боргу та ефективне управління ним є:

1. Аналіз податкової заборгованості , яка включає перевірку даних, а саме уточнення суми податкового боргу, строки його виникнення, а також чи є нараховані штрафи чи пеня. Для цього краще звернуться до податкового органу, зокрема через електронний кабінет платника податків.

2. Складання плану погашення боргу. Для погашення податкового боргу можливі декілька варіантів:

- одноразове погашення – у разі, якщо є фінансова можливість, варто здійснити повну сплату боргу для уникнення додаткових штрафів та пені.
- Реструктуризація - подання заяви на розстрочку або відстрочку сплати податкового боргу (згідно зі ст. 100 ПКУ).
- альтернативні джерела фінансування – взяття кредиту чи залучення інших фінансових ресурсів, якщо це є вигідніше, ніж в подальшому буде нарахування сплата штрафів та пені контролюючими органами.

3. Дії податкового радника у разі спорів із податковою службою.

- Адміністративне оскарження – підприємству потрібно подати заперечення на податкове повідомлення-рішення в адміністративному порядку (згідно зі ст. 56 ПКУ).
- Медіація – можливий розгляд врегулювання спору через медіацію. Фокус на співпраці - сторони прагнуть досягти взаємовигідного рішення, яке враховує інтереси як держави, так і платника податків.
- Судове оскарження – у разі незгоди з діями податкових органів, зверніться до суду із позовом.

Судові спори, що пов'язані з податковою заборгованістю та несплатою податків, можуть мати негативний вплив на бізнес та репутацію. Професійна діяльність податкового консультанта спрямована саме на запобігання появі ситуацій з виникнення податкового боргу та вживання ефективних стратегій, наприклад: своєчасна сплата податків, моніторинг ризиків, активна співпраця з податковими органами, розвиток корпоративної культури та створення резервних фондів.

Судовий процес з приводу заборгованості та несплати податків може бути складним та стресовим для сторін, проте розуміння основних етапів та дотримання вимог законодавства може значно полегшити процес. Етапи надання консультаційних послуг при судовому розгляді податкового боргу наведено на рис. 3.4.

Проте, найкращий варіант для платника податків, це коли здійснюються моніторинг щодо уникнення (зменшення) ризиків повторного виникнення боргу. Для уникнення в майбутніх періодах повторного виникнення податкової заборгованості найкраще, коли на підприємстві здійснюються планування податкових платежів, використовуючи методи оптимізації податкового навантаження.

Таким чином, запорукою успіху бізнесу є не лише вчасна сплата податків, а й відповідальний підхід до виконання податкових зобов'язань та конструктивна співпраця з податковими органами. Комплексне застосовуючи таких стратегій, дозволить суб’єкту підприємницької діяльності уникнути судових позовів, пов'язаних з податковою заборгованістю та несплатою податків, а також забезпечити стабільність та успіх вашого бізнесу.

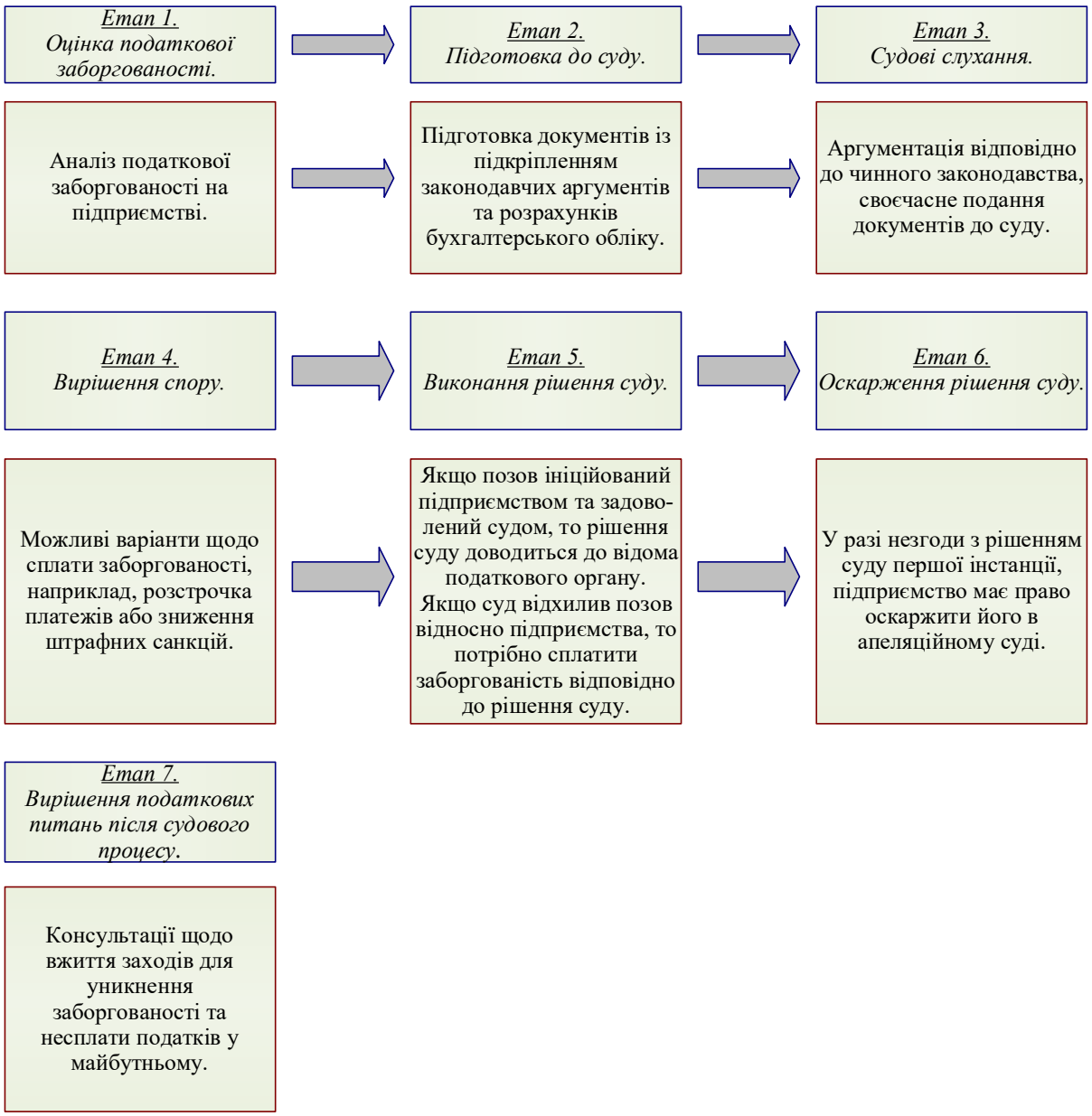

Рис. 3.4. Етапи надання консультаційних послуг при судовому розгляду з податкового боргу

Джерело: складено автором на основі [34]

У цілому, податкові консультації є необхідним елементом для своєчасного вирішення проблем податкового боргу. Вони сприяють підвищенню фінансової грамотності платників податків, покращенню їхньої взаємодії з контролюючими органами та формуванню стійких механізмів податкового планування, що комплексно допомагає уникнути податкових ризиків у майбутньому.

3.2. Розробка рекомендацій для підприємств з мінімізації податкового боргу

Питання мінімізації податкового боргу є важливим завданням для суб'єктів господарювання, оскільки це в подальшому дозволяє уникнути нарахування пені, зберігати фінансову стабільність і покращувати репутацію, яка важлива в бізнес середовищі. Сьогодні для вирішення питання щодо погашення податкового боргу суб'єкти господарювання все частіше звертаються до фахівців – податкових консультантів, які допомагають врегулювати це питання. Проте найкращий варіант коли податковий борг взагалі не виникає у платника податкових платежів. Нами визначено рекомендації, які допоможуть платникам податків в регулюванні питань виникнення та погашення податкового боргу (рис.3.5).

Варто зазначити, що одним із основних завдань податкового консультанта - є профілактика виникнення заборгованості по сплаті податків його клієнтом. Для цього податковим консультант повинен рекомендувати керівництву підприємства та фінансовій службі: своєчасно подавати уточнені декларації, якщо виявлено помилки у поданій податковій звітності та мати резервний фонд для сплати податків у випадку непередбачених витрат [28].

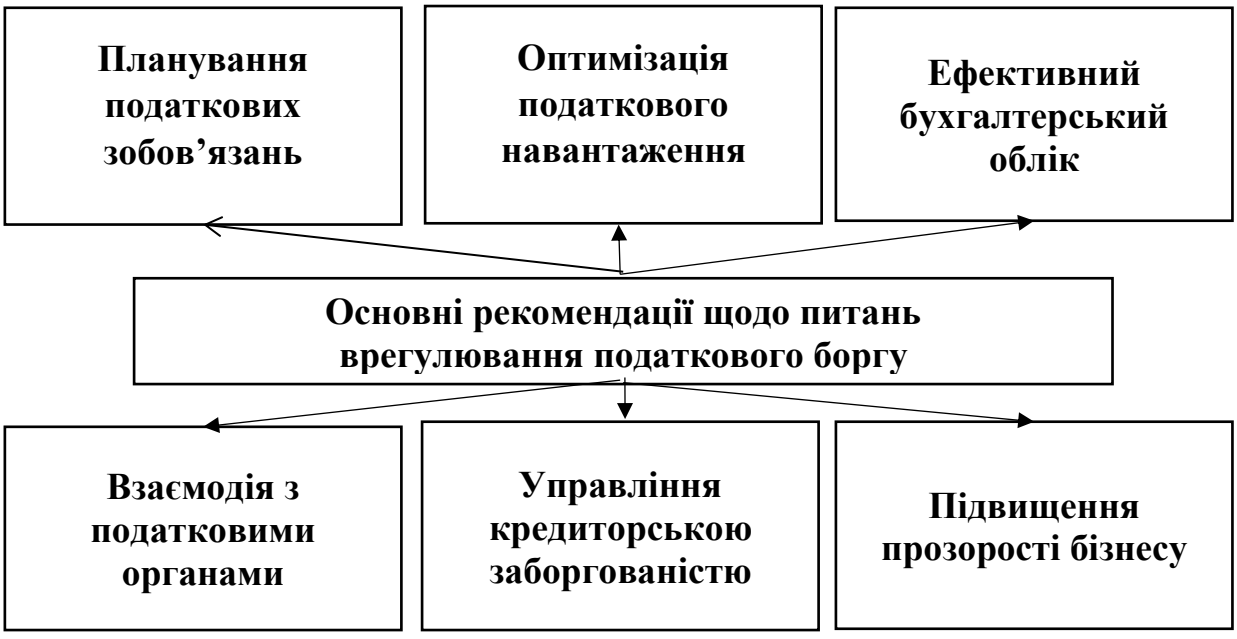

Рис.3.5.Рекомендації для врегулювання питань щодо виникнення та погашення податкового боргу

1.Планування податкових зобов'язань передбачає :

- розробку календаря сплати податкових платежів суб'єктів господарювання. -розрахунок майбутніх податкових витрат
- регулярне звіряння фактичних податкових платежів із запланованими та виявлення причин відхилень.
- коригування бюджету у разі змін у діяльності або законодавстві.
- ведення податкового обліку
- розрахунок фінансових резервів на сплату податкових зобов'язань [29]

2. Оптимізація податкового навантаження

Для оптимізації податкового навантаження податкових консультант використовує різні методики для зменшення податкового зобов'язання. Найпоширеніші способи зменшення податкового зобов'язання:

- використання податкових пільг, кредитів або звільнень;
- перевірка можливостей переходу на спрощену систему оподаткування, якщо це дозволено чинним законодавством;

3. Ефективний бухгалтерський облік, який передбачає використання сучасної системи обліку для автоматизації процесів розрахунку податків; проведення регулярні внутрішніх перевірок та аудит податкової звітності; навчання персонал фінансової служби правилам податкового обліку та змінам у законодавстві.

4. Управління кредиторською заборгованістю. Податковий консультант зобов'язаний аналізувати податкові зобов'язання, щоб забезпечити своєчасну сплату податків та використовувати фінансові інструменти, такі як наприклад факторинг, для покращення ліквідності.

5. Для підвищення прозорості ведення бізнесу, власникам потрібно забезпечте відкриту систему ведення бізнесу для уникнення подвійного трактування транзакцій податковими органами [28].

Для уникнення питання виникнення податкової заборгованості потрібно регулярно перевіряти актуальну інформацію про податкові борги у системі електронного кабінету платника податків. У разі виникнення питань щодо своєчасної сплати податків, наприклад – уточнення питання щодо не прийняття податкової звітності через електронний кабінет платника податків, варто звергнутися до податкового органу відразу після відмови. Контактувати з ДПС України можна зателефонувавши в Контак-центр ДПС України або Центр обслуговування платників податків, або написати лист в ЕК [35].

У разі виникнення податкового боргу перш за все потрібно не уникати контакту з податковими органами, а навпаки взаємодіяти. Ведіть переговори з податковими органами щодо можливих розстрочки або відстрочки сплати податкового боргу.

Для цього потрібно підготувати документи, що підтверджують складне фінансове становище підприємства та у разі позитивного рішення погодити графік реструктуризації.

Дотримання цих рекомендацій дозволить підприємствам уникнути штрафів, зменшити витрати на обслуговування податкового боргу і забезпечити стабільний розвиток бізнесу.

Висновок до розділу 3

Питання мінімізації податкового боргу є важливим завданням для суб’єктів господарювання, оскільки це в подальшому дозволяє уникнути нарахування пені, зберігати фінансову стабільність і покращувати репутацію, яка важлива в бізнес середовищі.

У випадку виникнення у суб’єкта підприємницької діяльності податкового боргу, постає нагальна необхідність у кваліфікаційній допомозі та консультації з боку незалежних податкових консультантів.

Завданням податкового радника щодо врегулювання питання погашення податкового боргу та ефективне управління ним є:

- Аналіз податкової заборгованості – сум на сплаченого податкового зобов’язання, штрафів, пені.

- Складання плану погашення боргу. Для погашення податкового боргу можливі декілька варіантів: одноразове погашення; реструктуризація; знаходження альтернативних джерела фінансування.

- Дії податкового радника у разі спорів із податковою службою. До способів врегулювання питання щодо погашення податкового боргу можливі - адміністративне оскарження; медіація (знайти компромісне рішення, яке задовольнить обидві сторони та допоможе уникнути затяжних судових процесів); судове оскарження .

До основних рекомендацій щодо питань упередження виникнення (мінімізації) податкового боргу слід віднести: планування податкових зобов'язань; оптимізація податкового навантаження; ведення ефективного бухгалтерського обліку; управління кредиторською заборгованістю; підвищення прозорості бізнесу; взаємодія з податковими органами.

ВИСНОВКИ

Податковий борг - це сума фактичної заборгованості суб'єкта господарювання (фізичної або юридичної особи), що виникла внаслідок невиконання ним податкових зобов'язань перед державними та місцевими органами влади за певний звітний період.

Види податкового боргу :

-відповідно до природи виникнення: відкритий; прихований.

-з огляду на урегульованість податкового боргу: регульований і неврегульований.

-відповідно до джерел виникнення: основний податковий борг; податковий борг по штрафах і пені; несплачений борг за іншими податковими зобов'язаннями; податковий борг за результатами податкових перевірок.

Регулювання податкового боргу є динамічною сферою, яка адаптується до економічних і соціальних умов. Для ефективного управління податковими зобов’язаннями підприємствам і громадянам важливо враховувати актуальні зміни у законодавстві. В Україні порядок стягнення податкового боргу регулюється Податковим кодексом України та підзаконними нормативно-правовими актами, які забезпечуються реалізацію окремих процесуальних аспектів.

Поведений аналіз стану податкової заборгованості в Україні дозволив показати наявність внутрішніх причин утворення податкового боргу, які варто розглядати у двох площинах: суб’єктивному (порушення платіжної дисципліни платниками податків і їх контрагентами) та об’єктивному (економіко-правовому) розумінні.

Суб’єктивною причиною виникнення податкового боргу є моральний аспект: платники податків мають моральний обов’язок щодо своєчасного та в повній мірі сплачувати податки та збори, однак вони по різному відносяться до такого обов’язку, що обумовлюється суб’єктивно-моральними інтересами, які формуються на їх правосвідомості, податкової культури та дисципліни.

Економічні причини, що ведуть до несплати податків, а отже і виникнення податкового боргу у платника податків є соціально-економічний та певною мірою політичний стан країни.

У відповідності до визначення сутності податкового боргу ПКУ він має наступну структуру: податкове зобов'язання у вигляді грошового обов'язку, штрафні санкції і пеню.

Поряд з цим, у разі несплати нарахованого податкового боргу у платника-боржника можуть виникнути, відповідно до норм Податкового кодексу України, наступні наслідки: поява в податкових органів права податкової застави; застосуванням до платника механізмів примусового стягнення такого боргу; обмеження для фізичної особи-платника і посадових осіб підприємств-боржників щодо виїзду за кордон; анулювання статусу платника єдиного податку; стягнення грошових коштів на банківських рахунках, а також готівки та/або примусова реалізація майна, що перебуває в податковій заставі - якщо податковий борг платник не погасить добровільно; відмова в реєстрації платником єдиного податку; кримінальна відповідальності за умисне ухилення від оподаткування.

Відповідно до Податкового кодексу платник податків має право одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених ПКУ (пп. 17.1.5 ПКУ), а контролюючі органи мають право приймати рішення про розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу.

Для розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платник податків звертається до контролюючого органу за місцем свого обліку або за місцем обліку такого грошового зобов'язання (податкового боргу) з письмовою заявою.

Розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) можуть надавати в межах повноважень за кожним окремим випадком: ДПС – без обмежень суми; ГУ ДПС в областях, місті Києві, міжрегіональні управління

ДПС по роботі з великими платниками податків (Центральне, Східне, Західне, Південне, Північне) – на суму не більше 3 млн. гривень

Мінімізація податкового боргу є важливим завданням для суб'єктів господарювання, оскільки дозволяє уникнути штрафних санкцій, зберегти фінансову стабільність та покращити репутацію, що є важливим у бізнес-середовищі.

Якщо бізнес має податковий борг, виникає нагальна потреба у кваліфікованій допомозі та консультаціях незалежних податкових консультантів.

Робота податкового консультанта полягає у вирішенні питання погашення податкового боргу та ефективному управлінні ним:

- Аналіз податкового боргу - суми податкового боргу, штрафів та пені.

- Підготовка плану погашення боргу. Існує кілька варіантів погашення податкового боргу: разове погашення; реструктуризація; пошук альтернативних джерел фінансування.

- Дії податкового консультанта в спорах з податковими органами. Шляхи вирішення питання погашення податкового боргу включають адміністративне оскарження, медіацію (для пошуку компромісного рішення, яке задовольняє обидві сторони та допомагає уникнути тривалого судового розгляду) та судове оскарження.

Основними рекомендаціями щодо уникнення (мінімізації) податкового боргу є: планування податкових зобов'язань; оптимізація податкового навантаження; ефективне ведення бухгалтерського обліку; управління кредиторською заборгованістю; підвищення прозорості бізнесу; співпраця з податковими органами.